

ИЗДАЈА

Хама Тума

Зар не долазиш у кревет?« упита га она.

»Придружићу ти се за тренутак«, одговори он. »Чим завршим свој извештај.«

Сагну се да настави писање. Керозинска лампа је била слаба и напорна за очи. Али, није уопште марио. Пре него што је дошао у ову варошицу знао је да ће живот бити тежак, много, много тежки него онај на који се привикао у престоници.

Наставио је с писањем. Извештај је био његово недељно задужење. Резиме онога што је урадио, проблеми на које је нашао у својим пословима, његове сугестије за брзу акцију и листа егзекуција.

»Ове недеље смо предузели револуционарне мере против четворице анархиста«, писао је. »Двојица су били студенти, а друга двојица лумпен мангуарија. Акција је имала добар политички ефекат на град. Моја је намера да наставим с тим и да останем будан.«

Прекиде с писањем, замишљен. Будан — кључна реч. Срж читаве борбе. Попустиши с будношћу и непријатељ те прождире. Сети се Мерида, који је заборавио да буде свестан и ревностан и анархисти су га убили. Не смеш да попустиши у својој пажњи, свој пиштол мораши да имаш при себи. Увек. Сумњичи свакога и све. То је оно чему их је руски инструктор подучавао, за време специјалног семинара, пре него што су отпослати. Како бих могао да заборавим, размишљао је, када све око мене смрди на непријатеља?

Овамо је стигао пре годину дана, у време када су анархисти били на врхунцу, напињући мишиће и владајући без изазова. Камп за револуцију, како је он називао оне који су подржавали владу, је био у нереду, заплашен, неки чланови су чак били компромитовани. Његова мисија је била јасна: очистити град, одржавати закон и ред, сву власт, без оклевања, појачати терор. Схидир, терор. Њихов је бео и реакционаран, док је наш, као онај Большевика, црвени, »Сети се Коба!« његов вођа ћелије му је рекао, кад га је испраћао на аутобуској станици. Кобо, надимак за великог Стаљина, архитекту одлучног терора.

Покушао је да живи на нивоу своје мисије. У року од четири месеца преокренуо је ситуацију у граду. Сада су анархисти били у бекству. Обимна хапшења, тортура, испитивања, егзекуције... и у кратком временском року, завладао је страх. Страх води ка реду, веровао је. Постепено, такође, води ка поштовању. Све је то питање руковођења, рекао му је његов учитељ. И како истинито, размишљао је.

Први месеци у граду су били заиста тешки. Људи не само да су га се плашили — били су ужаснути од њега. Али с временом, са задовољством је приметио, почели су да га поштују, да му се приближавају, чак и да га прихватају. За ово последње је одавао признање својој жени.

Окрете се да је погледа. Дубоко је заспала, судећи по њеном равномерном дисању. Мислио је о њеном топлом и волећем телу и још једном се одушеви чињеницом да је са сваким пролазећим даном још више жели и воли. Била је згодна, у реду, с лепим кривинама на одговарајућим местима; округло, упадљиво лице, пуне усне и благе смеће очи. И за разлику од многих сеоских девојака, имала је фино обликоване, праве и лепе ноге.

Присети се када ју је први пут видео. Коса јој је била рашчупана, очи испуњене страхом. Изгледала је као измучено дете, а не као потпуно одрасла и привлачна жена каква је била. Приведена му је, ухапшена, оптужена за дружење са познатим анархистом. Оптужба која је, под датим околностима, доносила смрт оптуженом. Испитивао ју је насамо и погодила га је њена лепота. Више пута се од тада питао да ли је поверио је њену утврђену невиност, јер је био очаран њоме, јер ју је желео или хтео. »Нисам ја тако слаб!« рекао је самоме себи. Била је недужна. Мушкирац за кога се претпостављало да се с њом дружи јој није био ни дечко ни близак познаник. А онда, било је и сведока, који су дошли да посведоче да је аполитична, финка, мирна, права сеоска девојка. Добар студент, ништа више. Пустио ју је и у року од месец дана она се уселила у његову кућу са две собе. Извадио је општинску дозволу да легализује њихов брак. Сматрао се срећним што је нашао такву жену, која га воли.

Никада јој није рекао шта се десило човеку за кога је била оптужена да се с њом дружи. Био је ликвидиран, глава му је била одсечена, а његов торзо бачен на улицу да буде читав дан изложен пре него што је однесен на анонимну масовну гробницу. Није никада упитала. Ипак, требало му је времена да је подучи политички. Концентришући се на погрешну и контрапрореволуционарну линiju анархиста, објаснио јој је зашто треба подржавати војни режим. Рекао јој је како је демократија капија анархији и како је треба кашичицу по кашичицу давати људима, који у својој превртљивости могу да доведу до свргавања револуције од стране феудалних или анархистичких непријатеља. И била је ревносна учењу.

Писао је неких петнаест минута поново прочитана цео извештај да би унео неке исправке и један сат касније дубоко је заспао у угодном загрљају своје жене.

Пробуди га разбијајућа бука врата, која се насиљно отварају. Скочи с трзајем примећујући у исто време да му је жена будна. Брзо се сагну до ципела испод кревета.

Јак рефлектор је бљештао у њега.

»Мрднеш ли, мртваш си«, сиктао је претећи глас. Следи се. Друге бакље су бљештале и виде четворо или петоро наоружаних мушкираца у својој спаваћој соби. У даљини чу испаљене метке. Изван своје собе, чу радио комуникације које шаљу и примају вести. Изненађивало га је да није много уплашен.

»Устај и крени!« нареди човек. Устаде из кревета у доњем вешу. »Крећи!« човек грубо нареди. »И ти, жено!«

Нису му чак дозволили да навуче панталоне. Виде како га жена прати у свом танком неглижеу; њене пуне груди су му изгледале непристојно изложене свима: да их гледају.

Горан Кнежевић

Кад су једном били напољу, свезаше му руке иза леђа. Био лакше кад виде да су оставили његову жену неувезану. Одвеђоше га близу каменог зида и наредише да седне. Два младића са пушкама су стајала поред њега. Жена седе далеко, један стражар ју је пазио. Пуцњава у граду се стишала. Наоружани људи су улазили и излазили из његове куће, износећи намештај, одећу итд... Виде брадатог герилца како му се приближава.

»Где си ставио оружје?« запита га.

»Немам га«, одговори.

»Прекини с лажима, псу банде!« викну човек. Знамо да имаш оружје.«

Оклево је један тренутак. Онда рече, »Имам мали пиштол завучен у ципелу.« Брадоња се окрете ка једном од својих другара и рече: »Погледај у његовим ципелама.«

»Је ли то све наоружање које имаш?« упита човек.

»Да«, каза без оклевања. И чу брадоњу како дозива: »Доведите жену овамо!« Виде своју жену како се приближава и био је радостан и поносан да примети да није показивала страх у свом ходу. Моја подучавања нису била узалудна, рече самоме себи са задовољством.

»Ово издјничко посето овде каже да има само један пиштол. Је ли то тачно?« запита човек с брадом.

»Има један калашићиков сакривен под столом«, чу своју жену да одговара. Било је то као да је кофа врелог угљевља и ледене воде просута по њему. Сасвим се следи од изненађења. И по први пут те ноћи поче да дрхти од страха.

»Ти си камарат, зар не?« чу брадоњу како је пита. Било је то као да је већ био мртв и чује далеке гласове живих.

»Да«, чу своју жену како одговара. »Моја веза је Нилски коњ. Живела сам са овим убицом да осветим смрт толиких друゴva. Он је убио и мог вереника.«

»Ти си храбра другарка«, рече јој брадоња. »Зашто не уђеш и донесеш нешто од скривеног материјала и докумената. И обуци нешто пристојно, јер одлазиш с нама« додаде.

Виде своју жену како улази у њихову кућу и не погледавши га чак. Мог вереника? Наравно! Човека за кога је била оптужена

да се с њим дружи. Како сам испао глуп! проклињао је самога себе. И изненада му у мозгу одјекну упозорење његовог учитеља. »Опружбе дружења са анархистима су довољна опужба. Преузмите акцију, немојте да оклевате или покушате да изнађете засигурно. Немојте бити преварени игром анархиста, који користе децу и жене. Револуционарна мера је ваша сигурна метода испитивања. Логика црвеног терора је — кад год сумњаш, преузми акцију. Убиј. Остави људска права Повељи и Амнестији, твоја је дужност да баниш револуцију!«

Нисам успео! Сазнање га снажно погоди. Све те године напетости, тешког рада, ангажоване борбе одлази низ канализацију цев. Чу кораке и виде своју жену, како се приближава. Била је обучена у каки панталоне и своју плаву жерсје блузу, ону коју јој је донео из града на поклон.

»Ово је извештај, који је ноћас писао«, рече, пружајући братом герилу дебелу коверту. Узе је и стави у џеп.

»Пођи са њима«, рече јој, показујући јој групу герилаца који су одлазили из дворишта. Виде је где иде са осмехом, не добавивши му ни поглед. Братати герилац му се окрете.

»Ох! Ох! Банда плаче!« нацери се.

Није чак ни приметио да плаче, али сада осети сузе како му цуре низ образе. Такође поче да осећа хладноћу ноћи. **Банда!** Издајца! Како је мрзeo то име. Али сада није ништа осећао, као да су сва осећања испарила из њега. Проклете сузе!

»Осећаш се издатим!« рече човек подругљивим гласом. И брз као мунја грабо каза: »Шта је са десетинама другова које си мучио и убио? Шта је са онима за које си наредио да буду убијени? Сећаш ли се њеног вереника? Фини друг. Мучио си га, и пошто ниси могао да га сломиш, одсекао си му главу и избацио му тело на улицу. Још горе, приморао си је да ти буде жена. Можда мислиш да те је волела? Какав ега! Како би могла да воли **Банду**, убицу свог вољеног друга? Хтела је да те убије и дође и придружи нам се, али смо јој рекли не. Наредили смо јој да чека, да темпира своје време. Узео си је, допадало јој се то или не и ми смо то хтели да искористимо на најбољи начин. Отпослао сам је, али би ти она рекла о својој мржњи горим изразима. Дошли смо специјално по тебе. Сви твоји пријатељи су похапшени. Готово је са вама, **Бандо**.«

Да, готово је, мирно се сложи. Сузе су пресахле. Готово? Зар ћу да умрем? Паника га ухвати. Нешто у њему му рече да буде миран. Буди смео! Чинило се да му каже. Али осети како му одлучност чили. Не желим да умрем, рече самоме себи. Присети

Владислав Шешлија

се своје фамилије натраг у граду. Обећао сам им да их посетим следећег лета, сети се. Не желим да умрем! Морају да слушају! Морам да им говорим! Ох, Боже, не желим да умрем! зајеца привизивајући божанство, које је одавно порицао. Сада је отворено јеџао.

Чу пуцањ и чак и пре него што је имао времену да се уплаши био је мртв. Брадоња је употребио своју АК-47 да поново пуца у њега, у главу. Смртоносни погодак. На крају сви они умиру у страху, молећи или јецајући, сувише уплашени да моле за свој живот, или причају до иссрпљености не схватајући да је сувише касно, помислил герилац.

»Хајд'мо«, рече остало двојици.

Герилци одошле. Мртвац, го осим гаћа, лежао је мали и згурен. Његова крв се и даље мешала са црвеним земљом. А на неколико корака даље, кућа коју је називао домом, је горела. У даљини, хијена је завијала, али он није био жив да би је се плашио.

Избор и превод: Надежда Обрадовић

ДЕВОЈКА

Џамајка Кинцаид

При бели веш понедељком и стави га на гомилу камења; пеари обојено рубље уторком, и простири га на конопац да се осуши; не иди гологлава по врелом сунцу; пржи тикице у врелом слатком уљу; потопи своју одећу одмах чим је скинеш; када купујеш памучну тканину да би сашила блузу, провери да нема лепка на себи, иначе после прања неће добро да држи; потопи усољену рибу преко ноћи пре него што је скуваш; јел' истини да певаши калипсо музiku у Недељној школи?; увек једи своје јело тако да се другоме не смучи; недељом покушај да ходаш као дама, а не као дроља чиму нагињеш да постанеш; не певај калипсо псеме у школи недељом; не смеш да разговараш са лукчим момцима, чак ни да их упутиш у добром правцу; не једи воће на улици, јер ће те муве пратити; уопште не певам калипсо и никада у Недељним школама; овако се ушива дугме; овако се прави руцица за дугме које си управо пришла; овако се порубљује хаљина на кад видиш да се поруб опарао и да спрециш да не изгледаш као дроља, а ја знам да ти нагињеш да постанеш једна; овако пеглаш очеву каки кошуљу, тако да нема бора; овако пеглаш очеве каки панталоне тако да немаји ивица; овако гајиш окру — далеко од куће, јер у стаблу окре живе црвени мрави; када садиш купус, пази да добија пуно воде иначе ће те грло од њега срвбети кад га будеш јела; овако чистиш ћошве; овако чистиш читаву кућу; овако чистиш двориште; овако се смешиш некоме који се много не допада; овако се смешиш некоме кога уопште не волиш; овако се смешиш некоме кога много волиш; овако постављаш сто за чај; овако постављаш сто за вечеру; овако постављаш сто за ручак; овако постављаш сто за доручак; овако се понашаш у присуству мушкарца који те не познаје веома добро, тако да неће сместа препознати дрољу за шта сам те опоменула да не постанеш; води рачуна да се купаш сваки дан, макар и са својом сопственом плјувачком; не чучи да би играла кликера — ти ниси мушки, знаш; не бери цвеће других — можеш да ухватиш нешто; не бацај се камењем на косове, јер би то могао да не буде уопште кос; овако се прави пудинг од хлеба; овако се прави пудинг од банана; овако се прави јело с бибером; овако се прави добар лек за назеб; овако се прави добар лек да избациш дете чак пре него што је постало дете; овако се хвата риба; овако се баца натраг риба која ти се не свиђа, и тако ти се ништа рђаво не може десити; овако се мушкарца заплашујеш; овако мушкарца прети теби; овако се воли мушкарца, и ако то не успе има других начина, а ако они не делују, немој се насецирати да дигнеш руке од тога; овако се пљује у ваздух ако ти је до тога, а овако се брзо склањаш да не падне на тебе; овако се саставља крај с крајем; увек притисни хлеб да видиш да ли је свеж; а шта ако ми пекар не дозволи да олипам хлеб?; хоћеш да кажеш да ћеш после свега ти заиста бити врста жене којој пекар неће дозволити да приђе хлеб?

Џамајка Кинцаид је рођена 1949. на острву Антигва. Емигрирала је у САД и постала амерички грађанин. Године 1976. почела је да ради као стални писац за *Њујоркер* и почела да објављује своје приче на његовим страницама. Аутор је једне збирке прича *На дну реке* (1983), и друге две књиге *Ени Џон* (циклус прича) (1985), и *Једно мало место* (1988).

Прича коју објављујемо је штампана 1984. и увршћена је у зборник *Призывајући ветар*, који је приредио Кларенс Мејџор. 1993.

Превела Надежда Обрадовић